

3. Прыгунов П. Я. Психологическое обеспечение специальных операций: ролевое поведение : учеб. пособие. Киев : Европейский ун-т, 2000. 302 с.

4. Свенцицкий А. Л. Социальная психология : учеб. М. : Велби ; Проспект, 2004. 336 с.

Отримано 28.02.2018

УДК 159.923.2:351.74

Ірина В'ячеславівна ЖДАНОВА,
*доцент кафедри соціології та психології
факультету № 6 (права та масових комунікацій)
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук, доцент;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6361-3029>;*

Ірина Олександрівна БАКУМЕНКО,
*слухач магістратури
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ЕМОЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВА ЯКІСТЬ ЮРИСТА

Розкрито суть проблеми емоційної компетентності з точки зору юридичної психології. Представлені основні підходи до змісту та структури емоційної компетентності, показана її роль у професійній діяльності юриста, зроблено висновок щодо емоційної компетентності як професійно важливої якості юриста.

Проблема емоційної компетентності людини та її розвитку є однією з найактуальніших проблем сучасної психологічної науки. Традиційно ця проблематика вважається прерогативою загальної та соціальної психології, однак за останні роки спостерігається зростання інтересу юридичної психології до даної проблеми.

Коло інтересу юридичної психології до проблеми емоційної компетентності людини можна окреслити, насамперед, з точки зору суб'єктів праводносин, одним з яких є юрист. Юридична діяльність є складною та багатоаспектною. Зміст юридичної діяльності у кожній конкретній ситуації складають окремі дії юристів, що націлені на досягнення бажаних правових результатів. Ціла низка таких дій є комунікативними діями, які спрямовані на спілкування юриста з іншими учасниками і суб'єктами юридичної справи у процесі її вирішення. Для юристів спілкування є основним інструментом під час виконання ними професійних завдань, основним засобом реалізації всіх інших сторін юридичної діяльності (пізнавально-пошукової, реконструктивної, організаційної, посвідчу вальної та ін.) [3; 4].

Слід зазначити, що проблема емоційної компетентності у «чистому вигляді» майже не розглядалася в юридичній психології. Вона впліталася у дослідження інших, більш загальних юридико-

психологічних проблем: психологічного впливу у професійній діяльності юриста (Мілорадова Н. Е., Лозова С. М.), комунікативної компетентності та професійного спілкування юриста (Дубова І. О., Жданова І. В., Макаренко П. В., Мороз Л. І., Шинкаренко І. О. та ін.), досліджень емоційної сфери особистості юриста (Ларіонов С. О., Леженіна Л. М., Литвинова Г. О.), соціального та емоційного інтелекту (Доценко В. В., Мілорадова Н. Е., Приймаченко О. М., Харченко С. В.), конфліктологічної компетентності юриста (Гіренко С. П., Ващенко І. В.) та інших питань. Однак, на нашу думку, емоційна компетентність повинна стати самостійним предметом досліджень в межах юридичної психології, бо торкається багатьох аспектів юридичної праці: професійного спілкування і взаємодії, саморегуляції юриста, управління стресом, вирішення проблем та конфліктів, розвитку лідерського та особистісного потенціалу та інших питань. Отже, емоційна компетентність є однією з найважливіших професійно важливих якостей юриста.

«Компетентність» у перекладі з латинської мови означає поінформованість, обізнаність. Аналіз літератури дозволяє виділити декілька підходів до визначення цього поняття: а) як сукупність досвіду (Т. Коновалова, М. Рібаков); б) як здатність, здібність (Д. Кун, О. Холостова та ін.); в) як набір умінь, навичок (С. Макаров, В. Цветков); г) як єдність психічних властивостей (С. Беденко, О. Кононко); ґ) як ефективна модель дії (В. Слот, Х. Спанярд) [1].

Поняття емоційна компетентність увійшло у психологічний аналіз завдяки працям таких дослідників як R. Buck, D. Goleman, I. Андреева, К. Саарні, М. Райнольдс, О. Яковлевої та ін. В той же час на сьогодні серед науковців немає єдиної думки щодо визначення емоційної компетентності, її змісту, структури, чинників розвитку. Згідно з визначенням Д. Гоулмена, емоційна компетентність – це здатність усвідомлювати і визнавати власні почуття і почуття інших для самомотивації, управління власними емоціями і стосунками з іншими. На думку вченого, емоційна компетентність включає дві складові: особистісну компетентність – управління собою (розуміння себе, саморегуляцію та мотивацію) і соціальну компетентність – встановлення взаємовідносин, що забезпечує емпатію та соціальні навички [7]. У загальному вигляді емоційна компетентність визначається як конструкт, що відображає емоційну зрілість індивіда й узагальнює емоційні, інтелектуальні та регулятивні складові психіки, залучені до процесу досягнення професійних та особистісних цілей [5], як здатність особистості щодо оптимальної координації між емоціями і цілеспрямованою поведінкою [2].

Щодо структури емоційної компетентності, то вона є системною властивістю особистості і, на думку Г. В. Юсупової включає такі компоненти: навички саногенної рефлексії, саморегуляції, оптимального рівня емпатії та експресивності [5]. У запропонованій Р. Бар-Оном моделі емоційна компетентність оцінюється дещо за іншими

компонентами, а саме: навичками управління своїми емоціями, міжособистісними стосунками і стресом, а також здібностями до адаптації і загальним настроєм [6]. На думку Ф. Іскандерової емоційна компетентність вклучає в себе: уміння людини усвідомлювати і оцінювати себе (свої сильні і слабкі сторони, свої почуття і поведінку, причини їх виникнення і наслідки, до яких вони призводять), складати план особистого розвитку; уміння управляти собою (своїми установками, поведінкою, приймати рішення, бути, де потрібно, наполегливим, гнучким, справлятися із стресовими і конфліктними ситуаціями) управляти своїми емоціями; уміння мотивувати себе (визначати чіткі напрями руху, досягати результатів, мати позитивний настрій, робити своє життя і роботу цікавими); уміння розуміти людей, їх емоції, почуття, бути терпимим; уміння будувати взаємини з людьми (довіри, поваги, уміти домовлятися, бути хорошим учасником команди) [2]. Всі ці уміння дозволяють людині адекватно діяти на основі обробки зовнішньої та внутрішньої емоційної інформації.

Враховуючи, що емоційна компетентність є феноменом, що розвивається у процесі соціального функціонування людини і належить до так званих м'яких компетенцій (Soft skills), встає питання щодо змісту, методів та засобів, умов та чинників цілеспрямованого розвитку емоційної компетентності. Психологічні аспекти цього питання розкриті у працях І. Н. Андрєєвої, С. П. Дерев'янка, І. М. Матійків, М. Рейнолдс, В. І. Слєпкової, О. Л. Чуланової та інших.

Вважаємо, що розвиток емоційної компетентності як професійно-важливий якості особистості юриста треба розпочинати у вищих навчальних закладах юридичного профілю. Це потребує, по-перше, проведення досліджень щодо оцінки наявного рівня та особливостей емоційної компетентності студентів та курсантів, по-друге, розробку спеціалізованих програм психологічного тренінгу щодо розвитку емоційної компетентності майбутніх юристів. Такі дослідження в Україні тільки розпочинаються.

Отже, емоційна компетентність є однією з професійно-важливих якостей, розвиток якої дозволить юристам підвищити ефективність всіх сторін професійної діяльності, сприятиме актуалізації адаптивних здібностей, забезпеченню особистої безпеки, ефективній міжособистісній взаємодії, профілактиці професійної деформації та емоційного вигорання юриста, збереженню його професійного здоров'я та професійного довголіття, професійній самореалізації в цілому.

Список бібліографічних посилань

1. Докторович М. О. Соціальна компетентність як наукова проблема. *Психологія і суспільство*. 2009. № 3. С. 144–147.
2. Искандерова Ф. В. Эмоциональный интеллект как основа межличностного взаимодействия. *Вестник КАСУ. Образовательные технологии*. 2006. № 1. С. 130–134.
3. Прикладная юридическая психология : учеб. пособие для вузов / под ред. А. М. Столяренко. М. : Юнити-Дана, 2001. 639 с.

4. Професійно-психологічна підготовка працівників слідчих підрозділів : навч. посіб. / за заг. ред. І. В. Жданової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2014. 516 с.

5. Юсупова Г. В. Состав и измерение эмоциональной компетентности : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Казань, 2006. 20 с.

6. Bar-On R. Emotional intelligence ; Emotional quotient inventory. Toronto, 1997.

7. Goleman D. Emotional Intelligence. London : Bloomsbury Publishing, 1996. 369 p.

Отримано 25.02.2018

УДК [159.9:351.74](477)

Юлія Олександрівна ЗАГУМЕННА,

*професор кафедри теорії та історії держави і права
факультету № 1 (слідства)*

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0617-8363>

ПСИХОЛОГІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Проведено аналіз понять «публічна безпека» та «психологічна безпека». Визначено психологічні чинники забезпечення публічної безпеки органами Національної поліції України.

Забезпечення публічної безпеки і порядку як у звичайних умовах життєдіяльності суспільства та держави, так і в умовах виникнення надзвичайних ситуацій досягається шляхом проведення єдиної державної політики у галузі забезпечення внутрішньої безпеки держави, а отже, і публічної безпеки й порядку, реалізацією заходів економічного, політичного, організаційного та іншого характеру, спрямованих, перш за все на попередження загроз життєво важливим інтересам держави та суспільства.

До психологічних чинників забезпечення публічної безпеки та порядку можна віднести два напрямки: 1) психологія безпеки у системі «людина – середовище існування»; 2) психологія забезпечення публічної безпеки та порядку уповноваженими суб'єктами, зокрема органами Національної поліції.

На даний час відсутнє єдине трактування поняття «психологічна безпека». В академічних тлумачних словниках дається поняття «безпека особиста» (security personal), яка асоціюється зі станом, почуттями, переживаннями людини, що мають відношення до його становищу в сьогоденні і перспективам на майбутнє.

Психологічна безпека особистості проявляється в її здатності зберігати стійкість в середовищі з певними параметрами, у тому числі і з психотравмуючої впливами, в опірності деструктивним внутрішнім і